

Üniversite Öğrencilerinin “Temel Hukuk” Bilgi Düzeyinin Tespiti (Bartın Üniversitesi Örneği)

Gökçe GENÇAY^{1*}, Medet ŞEN

¹ Bartın Üniversitesi, Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği Bölümü, Ormancılık Hukuku ABD, 74100, BARTIN

Öz

Bir toplumun huzur ve güven içinde yaşayabilmesi için sosyal düzen kurallarına ve onlardan biri olan hukuk kurallarına ihtiyacı vardır. Bu kurallar toplum tarafından ne kadar iyi bilinir ve uygulanırsa toplumda o derece adalet ve huzur olacaktır. Hukuk kurallarını bilmemek kişilerin sorumluluğunu azaltmamakta veya ortadan kaldırmamaktadır. Cezai sorumluluk şahsidir. Bu yüzden bir ülkede yükseköğrenim gören öğrencilerin gelecek yaşantılarında gerek mesleki, gerek özel hayatlarında hukuka duyacakları ihtiyaçları karşılayabilme açısından en azından temel hukuk kuralları ve dayanaklarını bilmeleri önemlidir. Bu önem ve gereklilik bağlamında Bartın Üniversitesi öğrencileri arasında temel hukuk düzeyinin tespit edilmesi için bir anket çalışması yapılmıştır. Toplam 19 sorudan oluşan anket, 240'ı kadın 205'i erkek öğrenci olmak üzere 445 kişi ile yapılmış, sonuçlar SPSS paket programında frekans dağılımı ve yüzde analizi ile değerlendirilmiştir.

Elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde; genel anlamda hukuk dersi almayan öğrencilerin temel hukuk bilgisinin eksik olduğu ve bu durumun öğrenciler üzerinde güvensizlik yaratabileceği tespit edilmiştir. İnsanların toplum içinde kendini güvende hissetmesi güçlü hukuk kurallarına, bu kuralları adalet ile uygulayan güçlü bir devlet otoritesine ve elbette ki kurallara uyacak bilinçli bir topluma bağlıdır. Bu nedenle üniversite öğrencilerinin hedef kitle olarak seçildiği bu çalışmada herhangi bir hukuk dersi almayan öğrencilerin temel hukuk bilgi düzeyi düşük tespit edilmiş, artırılması için bir hukuk dersi almaları önerisi getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hukuk, adalet, Bartın Üniversitesi, lisans öğrencileri, hukuk bilinci.

Determination of Knowledge Level of "Basic Law" of University Students (Case of Bartın University)

Abstract

In order to live in peace and security in a society, there is a need for social order rules especially the rules of law, which is one of them. As long as these rules are better known and practiced by society, there would be the more justice and peace in the society. Not knowing the rules of law does not reduce or remove the responsibility of persons. Criminal responsibility is personal. Therefore, it is important for the students, who are in higher education in a country, to know the basic rules of law at least in terms of meeting with their needs in their professional and private lives in the future. In the context of this importance and necessity, a survey was conducted to determine the level of basic law knowledge among Bartın University students. The survey, which consists of 19 questions, was conducted with 445 people, 240 of which were female and 205 were male students, and then, the results were evaluated by frequency distribution and percentage analysis in SPSS package program.

When the obtained results are evaluated; it is determined that there is a lack of basic law knowledge among the students who are not trained on any law course, and that creates insecurity for students. In a society, if there are strong rules of law, and has a strong state authority exercising these rules with justice, and is a conscious and educated society to fit the rules, people in that society would feel more secure. For this reason, in this study where university students were chosen as the target group, students who did not take any law courses were found to have a low level of basic law knowledge and a recommendation was made to take a law course to increase it.

Keywords: Law, justice, Bartın University, undergraduate students, legal consciousness.

*Sorumlu Yazar (Corresponding Author):

Gökçe GENÇAY (Dr.); Bartın Üniversitesi, Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği
Bölümü, 74100, Bartın-Türkiye. Tel: +90 (378) 223 5160,
E-mail: gencay@bartin.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8198-4993

Geliş (Received) : 30.07.2018
Kabul (Accepted) : 11.09.2018
Basım (Published) : 15.12.2018

1. Giriş

Toplum hayatının sürdürülebilmesi için bir düzen gerekir. Bu düzen, insanların birtakım kurallara uyması ile sağlanır. Bu kurallar; hukuk, din, ahlak, görgü, örf ve adet kuralları gibi çeşitlidir. Bunların hepsine birden sosyal düzen kuralları denir (Anayurt, 2001; Gözler, 2008; Sargın, 2009). Sosyal düzen kurallarını bilmek ve uygulamak ise insanların bilincine ve davranışlarına bağlıdır. Sosyal düzen kurallarından sadece hukuk kuralları maddi yaptırıma sahip iken diğer sosyal düzen kuralları manevi yaptırıma sahiptir. Bu nedenle bir toplumda hukuk kuralları olması ve uygulanması oldukça önemlidir (Birben ve Gençay, 2008). Sosyal hayatı düzenleyen, toplumda güven duygusu ve istikrarı sağlayan hukuk ve adalet bilinci, çocuklarda 5-6 yaşlarından itibaren görülmeye başlar (Alıcı ve Nureddin, 2016). Tüm bunların yanı sıra, mükemmel oluşturulmuş kurallar bütünü toplumda adaleti ve huzuru sağlamak için yeterli değildir. Önemli olan kuralları uygulayacak olan güçlü bir otorite ve kurallara uyacak olan kişilerin bu bilinçle sahip olmalarıdır.

Hukuk kuralları devletin yetkili organı tarafından koyulur. Başta Anayasa olmak üzere kanun, kanun hükmünde kararname, tüzük, yönetmelik ve diğer hukuk normları hukukun kaynaklarını oluşturur. Bu kaynakların hepsinin temel ilkesi adalettir. Hukukun kaynakları herkese açıktır ve bunları bilmemek sorumluluğu azaltmaz veya ortadan kaldırmaz. Dolayısıyla hukuk bilgisi eksikliği nedeni ile kurallara aykırı davranılması halinde bir yaptırımla karşılaşılması kaçınılmazdır. Bir ülkede yaşayan insanların bütün bu kuralları bilmesi beklenemez elbette ancak temel hukuk bilgisinin yüksek olmasının insanların kendilerini daha güvende hissetmelerini sağlayacağı düşünülmektedir. Özellikle üniversite öğrencilerinin temel hukuk bilgisinin yeterli düzeyde olması ilerde mesleki ve özel hayatlarında daha bilinçli olmalarını sağlayacaktır.

Bu bağlamda çalışmanın materyal yöntem bölümünde örnek alan olarak seçilen Bartın Üniversitesi ve bölümleri tanıtılmış, çalışmanın yöntemi hakkında kısa bilgiler verilmiştir. Bulgular kısmında ise Bartın Üniversitesi öğrencileri arasında yapılan anket çalışmasının analizi yapılarak son bölümde bu sonuçlar değerlendirilmiş öğrencilerin temel hukuk bilgi düzeyi hakkında bazı tespitler yapılmıştır.

2. Materyal ve Metot

2.1. Materyal

22 Mayıs 2008 tarih ve 5765 sayılı Kanunla kurulmuş olan Bartın Üniversitesi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Rektörlüğüne bağlı iken adı ve bağlantısı değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Bartın Orman Fakültesi, Rektörlüğe bağlı olarak kurulan İktisadi ve İdarî Bilimler Fakültesi (İİBF) ve Mühendislik Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu (BESYO), Bartın Meslek Yüksekokulu ile Bartın Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu ile eğitim faaliyetine başlamıştır. Daha sonra Eğitim Fakültesi ve Edebiyat Fakültesi (2010), Fen Fakültesi (2011) ve İslami İlimler Fakültesi (2012) kurulmuştur (URL, 1). Bartın Üniversitesinde, 2017 yılı sonu itibarıyla; sekiz fakülte, üç enstitü, bir yüksekokul, üç meslek yüksekokulu ve on bir uygulama ve araştırma merkezi bulunmaktadır. 2017-2018 eğitim-öğretim yılında üniversitede (lisans ve önlisans) toplam 15.944 öğrenci öğrenim görmekte olup aynı dönemde 516 akademik personel ve 240 idari personel görev yapmaktadır (URL, 2). Bartın Üniversitesi, Ağdacı ve Kutlubey-Yazıcılar olmak üzere iki ayrı kampüste eğitim ve öğretimine devam etmekte olup Şekil 2'de Ağdacı kampüsünün girişi görülmektedir. Bu çalışmada Bartın Üniversitesinin 2017-2018 eğitim-öğretim döneminde okumakta olan lisans öğrencileri arasında anket yapılması amaçlanmıştır.

Şekil 1. Bartın Üniversitesi Ağdacı Kampüsü girişi.

2.2. Metot

Bartın üniversitesi öğrencileri arasında “temel hukuk” düzeyinin belirlenmesi amacını taşıyan bu çalışmada, öğrenciler ile anket yapılarak veri toplanmıştır. Bir toplumu en iyi şekilde temsil edebilecek örneklem büyüklüğü, toplumun büyüklüğüne, heterojenliğine, araştırmanın amacına ve varsayımlarına, olanaklara, ölçüm tekniğinin duyarlılığına ve kabul edilen hata düzeyine göre değişmektedir. Örneklem büyüklüğünün istatistiksel olarak toplumu temsil edebilmesi için bazı kriterler dikkate alınarak sınırlı ve sınırsız toplumlarda ayrı formüllere göre hesaplanır (Daşdemir, 2016). Bu çalışmada, Bartın Üniversitesi öğrencileri sınırlı bir toplumu oluşturduğu için sınırlı toplumlarda örnek büyüklüğünün hesaplanmasında kullanılan formüle göre (Daşdemir, 2016) en az kaç öğrenci ile anket yapılması gerektiği hesaplanmıştır.

$$n \geq \frac{Z^2 \times N \times p \times q}{N \times D^2 + Z^2 \times p \times q}$$

Formülde kullanılan ifadeler aşağıda açıklanmıştır:

n: Örneklem büyüklüğü

N: Toplum büyüklüğü

Z: Güven katsayısı

D: Kabul edilen örnekleme hata oranı (ormancılık ve sosyal araştırmalarda %5 alınmaktadır)

p: İncelenen olayın veya ölçülmek istenen büyüklüğün toplumda görülme olasılığı (olumlu hal oranı)

q: İncelenen olayın toplumda görülme olasılığını (1-p)

Bu araştırmanın yapıldığı dönemde (2017-2018 eğitim dönemi) Bartın Üniversitesindeki lisans düzeyindeki toplam öğrenci sayısı Tablo 1’den de görüldüğü üzere 10246 olarak tespit edilmiştir. Buna göre N=10246, D=%5 hata oranı, p=0,5, q=0,5 ve %95 güven düzeyi için Z=1,96 kullanılarak;

$$n = 370,3 \geq \frac{(1,96)^2 \times 10246 \times 0,5 \times 0,5}{10246 \times (0,05)^2 + (1,96)^2 \times 0,5 \times 0,5}$$

olarak hesaplanmıştır. Diğer bir ifade ile en az 370,3 öğrenci ile anket yapılması halinde, fazladan emek, zaman ve kaynak harcamaksızın istatistiksel olarak toplumu temsil edecek örneklem büyüklüğüne ulaşılmış olacaktır. Bu sayı Bartın Üniversitesinin fakülteleri ve bölümleri arasında tabakalı örneklem yöntemine göre (Daşdemir, 2016) oranlandırıldığında Tablo 1’deki değerler elde edilmiştir.

Tablo 1. Bölümlerdeki öğrenci sayıları ve anket yapılan öğrenci sayıları.

BÖLÜM ADI		Öğrenci Sayısı	Örnek Sayısı n (min.)	Yapılan Anket
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi		2282	82.5	110
1	İktisat Bölümü	554	20.0	24
2	İşletme Bölümü	528	19.1	25
3	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü	601	21.7	26
4	Yönetim Bilişim Sistemleri Bölümü	530	19.2	30
5	Turizm İşletmeciliği Bölümü	69	2.5	5
Orman Fakültesi		364	13.2	17
6	Orman Endüstri Mühendisliği Bölümü	39	1.4	4
7	Orman Mühendisliği Bölümü	182	6.6	8
8	Peyzaj Mimarlığı Bölümü	143	5.2	5
Eğitim Fakültesi		1291	46.7	62
9	Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü	391	14.1	23
10	İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümü	5	0.2	0*
11	Temel Eğitim Bölümü	228	8.2	10
12	Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü	439	15.9	16
13	Eğitim Bilimleri Bölümü	182	6.6	11
14	Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü	43	1.6	2
15	Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü	3	0.1	0*
Edebiyat Fakültesi		1761	63.6	73
16	Sosyoloji Bölümü	244	8.8	9
17	Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü	491	17.7	19
18	Tarih Bölümü	460	16.6	19
19	Felsefe Bölümü	317	11.5	14

Tablo 1. devam ediyor.

BÖLÜM ADI		Öğrenci Sayısı	Örnek Sayısı n (min.)	Yapılan Anket
20	Arkeoloji Bölümü	67	2.4	0*
21	Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü	182	6.6	12
Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu		1422	51.4	58
22	Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü	290	10.5	13
23	Antrenörlük Eğitimi Bölümü	490	17.7	19
24	Rekreasyon Bölümü	465	16.8	18
25	Spor Yöneticiliği Bölümü	177	6.4	8
Mühendislik Fakültesi		1818	65.7	70
26	Çevre Mühendisliği Bölümü	225	8.1	10
27	Makine Mühendisliği Bölümü	646	23.3	26
28	Metalürji ve Malzeme Mühendisliği Bölümü	311	11.2	11
29	İnşaat Mühendisliği Bölümü	624	22.6	23
30	Tekstil Mühendisliği Bölümü	12	0.4	0*
İslami İlimler Fakültesi		868	31.4	34
31	İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü	6	0.2	0*
32	İslami İlimler Bölümü	862	31.2	34
Fen Fakültesi		440	15.9	21
33	Matematik ve Bilgisayar Bilimleri Bölümü	5	0.2	0*
34	Moleküler Biyoloji ve Genetik Bölümü	319	11.5	14
35	İstatistik Bölümü	33	1.2	3
36	Biyoteknoloji Bölümü	83	3.0	4
TOPLAM		10246	370.3	445.0

*Bazı bölümlerde öğrenci sayısının az olmasından kaynaklı anket yapılacak öğrenci bulunamamış, onun yerine o bölümün bağlı olduğu fakültenin diğer bölümlerinde daha fazla anket yapılmıştır.

Araştırmacılar tarafından bu çalışma için özel olarak hazırlanan anket formu toplam 445 öğrenci tarafından cevaplanmıştır. Birinci bölümünde okudukları bölüm, cinsiyet, yaş, nereli oldukları gibi genel bilgilerin sorulduğu, ikinci bölümünde ise genel hukuk bilgisi ve toplum bilinci ile ilgili çoktan seçmeli toplam 15 sorunun sorulduğu anketler yüz yüze görüşülerek yapılmıştır. Anketler daha çok 3 ve 4 sınıf olmak üzere her bölüme tabloda belirtilen miktarlar kadar yapılmıştır. Elde edilen veriler SPSS paket programına girilerek sayısallaştırılmış, değerlendirmeler çalışmanın bulgular kısmında verilmiştir.

3. Bulgular ve Tartışma

Toplumların hukuk kurallarına duyduğu ihtiyaç insanoğlu tarihi kadar eskidir. Topluluk ve devletler, hukukun tesisi ve yaşatılması için genç nesillere hukuk birikimlerinin aktarılmasına, adalet bilincinin kazandırılmasına, hak ve hukuka saygının öğretilmesine her zaman ihtiyaç duymuştur (Alıcı ve Nureddin, 2016). Sosyal düzen kuralları ve hukuk kuralları toplum tarafından ne kadar iyi bilinir ve uygulanırsa toplum o derece huzur ve adalet içinde yaşayacaktır. Hukuk kurallarını bilmemek kişilerin sorumluluğunu azaltmamakta veya ortadan kaldırmamakla birlikte cezai sorumluluk şahsidir. Bu nedenle toplumda yaşayanların gerek mesleki gerek özel hayatlarında en azından temel hukuk bilgilerine ihtiyaçları vardır.

Daha önce yapılan benzer çalışmalara bakıldığında; ortaokullarda okutulan “hukuk ve adalet” dersinin öğrenciler üzerindeki etkilerinin incelendiği bir araştırmada, bu dersin, öğrencilere uygulanan hukuk davranış ölçeğindeki tüm davranış algılarını yükselttiği görülmüştür (Alıcı ve Nureddin, 2016). Kaya (2016) tarafından yapılan “Türkiye’de Hukuk Zihniyeti” isimli bir başka çalışmada, çoğunluğu hukuk fakültesi öğrencileri ve hukuk fakültesi öğretim elemanları olan, avukat, hâkim-savcı, diğer kamu çalışanları ve öğrencileri ile hukuki memnuniyet, hukukun toplumsal karşılığı, güven duygusu ve adil muamele üzerine anket yapılmıştır. Sonuçlara bakıldığında hukuk sisteminin %35 oranında adalet ürettiği, genel hukuki memnuniyetin %33 olduğu gibi birçok sonuç çıkarılmıştır (Kaya, 2016). Bartın Üniversitesi öğrencileri arasında “küresel ısınma farkındalığı” üzerine yapılan bir başka çalışmada ise, öğrencilerinin %86 sının küresel ısınma kavramını bildiği ve bu oranın kadınlarda erkeklere kıyasla daha iyi olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmada, küresel ısınma konusunda ilgili eğitim görmüş öğrencilerin, eğitim almayanlara göre daha bilinçli olduğunu istatistiki olarak tespit edilmiştir (Durkaya ve Durkaya, 2018).

Bu çalışmada adalet algısı ve hukuk bilgisinin önemi ve gerekliliği üzerine Bartın Üniversitesi öğrencileri arasında temel hukuk düzeyinin tespit edilmesi amacıyla hazırlanmış olan anket, lisans öğrencilerine

uygulanmıştır. Anket, 240'ı kadın 205'i erkek öğrenci olmak üzere toplam 445 kişi ile yapılmıştır. Öğrencilerin yaş aralıkları 18-39 arasında değişmekle birlikte genelde 3 ve 4 sınıflara yapıldığı için %92'si 20-24 yaş aralığındadır. Ankete katılanların 34'ü Bartın'lı olup diğerlerinin Ankara (71), Zonguldak (16), İstanbul (16), Sakarya (15) gibi yakın ve büyük şehirlerden Bartın'a okumaya gelen öğrenciler olduğu görülmüştür. Anketin ikinci bölümü ile ilgili yapılan tespitler şöyledir.

Öncelikle öğrencilere “lisans eğitiminizde veya öncesinde herhangi bir hukuk dersi aldınız mı?” diye sorulduğunda alınan cevaplar; %71 gibi yüksek bir oranda “hayır” (316 kişi), %28 oranında “evet” (125 kişi), %1 (4 kişi) oranında da “benzer bir ders” aldıklarını söylemişlerdir. Bununla birlikte öğrencilerin herhangi bir hukuk dersi alıp almamaları bölümler arasında farklılık göstermektedir. En fazla İİBF (%75) ve Orman Fakültesi (%77) öğrencilerinin bir hukuk dersi aldığı tespit edilmiş olup bu fakültelerin çalışma alanlarına bağlı olarak lisans müfredatlarında hukuk derslerinin olmasının gerekli olduğu ortadadır. Üniversiteler bir ülkenin üst düzey eğitim kurumları olup amaçlarından biri de nitelikli insan yetiştirmektir. Toplumun önemli kesimlerinde iş ve söz sahibi olacak bugünün öğrencileri geleceklarının şekillenmesinde mesleki bilgisine ihtiyaç duyduğu kadar temel hukuk bilgisine de ihtiyaç duyacaktır. Dolayısıyla sosyal düzen kuralları ve temel hukuk bilgisinin ayrı bir ders olarak lisans öğrencilerine (hatta bu lise düzeyine bile indirilebilir) verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

İkinci soru olarak “hukuk bilimine ve alanına özel ilginiz var mı?” diye sorulmuş, öğrencilerin %36'sının “hayır”, %64'ünün ise “evet” veya “biraz” dediği görülmüştür. Bu soruya evet veya biraz cevabını verenlerin daha çok İİBF (%83) ve edebiyat fakültesi (%80) öğrencilerinin olduğu, BESYO, Mühendislik Fakültesi ve Fen Fakültesi öğrencilerinin ilgisinin olmadığı tespit edilmiştir.

Bu iki genel sorunun ardından temel hukuk bilgisinin ölçülmesine yönelik sorular sorulmuştur. İlk olarak “hukuk denilince ilk aklınıza gelen nedir?” diye soru olarak çoktan seçmeli 6 şık arasından tek şık işaretlemeleri istenmiştir. Alınan cevaplar Tablo 2’te verilmiştir.

Tablo 2. Bölümlerdeki öğrenci sayıları ve anket yapılan öğrenci sayıları.

Cevaplar	%	Öğrenci
Adalet ve hakkaniyet	38,2	170
Toplum düzeni için koyulan kurallar ve emirler	30,8	137
Anayasa, kanun, yönetmelik	13,5	60
Hâkim, avukat, adliye	10,8	48
Suç ve cezalar	4,3	19
Özgürlük	1,6	7
Diğer	0,9	4
Toplam	100	445

Önceden belirlenen cevapların tamamı hukuk ile ilişkilidir ancak hukukun temeli adalet ve hakkaniyete dayanmaktadır. Bu bağlamda alınan cevaplara bakıldığında %38’lik bir oranla en yüksek bu şıkkın seçildiği görülmektedir. Hukuk bir ülkede adalet ve hakkaniyeti sağlamak için vardır. Toplum düzenini sağlamak için koyulan kurallar ve emirlerden oluşur ki %30’luk öğrenci grubu bu şıkkı seçmiştir. Hukuk dersi alan ve almayan öğrencilerin bu soruya vermiş oldukları cevap oranı yine yukarıdaki sıralamaya göre aynıdır. Yani hukuk dersi almayan öğrenciler de en çok “adalet ve hakkaniyet”, daha sonra “toplum düzeni için koyulan kurallar ve emirler” şıklarını cevap olarak seçmişlerdir. Bu cevaplara göre ankete katılan öğrencilerin bölüm ayrımı olmaksızın yüksek oranda hukukun ne olduğunu bildikleri söylenebilir.

Bir sonraki soruda “hukuk kuralları toplum düzeni için gerekli midir?” diye sorulduğunda yine yüksek oranda (%84) katıldıklarını, %13 oranında kısmen, %3 oranında ise katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Bu soruya “katılmıyorum” cevabını veren öğrenciler üzerinde detaylı analiz yapıldığında bir öğrenci hariç tamamının hukuk dersi almadığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla daha önce herhangi bir hukuk dersi almamış olan öğrencilerin hukukun gerekliliği üzerine eksik bilgiye sahip olabileceği tespit edilmiştir. Daha önce de söz edildiği üzere bir toplumun düzen içinde yaşayabilmesi için sosyal düzen kurallarının tamamına ihtiyacı vardır ki bunlardan biri de yaptırımı maddi olan hukuk kurallarıdır. Ülkemizde de hukuk kuralları toplum düzeni için gereklidir, olmazsa olmazdır.

Öğrencilere “bir ülkede hukuk ve adalet olmazsa ne olur?” diye sorularak altı adet çoktan seçmeli şıktan istedikleri kadar şık işaretleyebilecekleri istenmiştir. Cevaplar aşağıdaki Tablo 3’te verilmiş olup tablodaki her şık kendi içinde işaretlenme ve işaretlenmeme yüzde oranına sahiptir.

Tablo 3. “Bir ülkede hukuk ve adalet olmazsa ne olur?” sorusuna verilen cevaplar.

Cevaplar	%	Öğrenci
Toplumsal kargaşa çıkar	61	39
Adalet ve hakkaniyet olmaz	47	53
Suçlar cezasız kalır	31	69
Herkes kendi hakkını kendi alır	24,5	75,5
Din kuralları ile yönetilir	9	91
Bilmiyorum	2	98

Soruya verilen cevaplar kendi içinde oranlandığında en çok “toplumsal kargaşa çıkar” şıkkının seçildiği, ardından “adalet ve hakkaniyetin olmayacağı” ve “suçların cezasız kalacağı” şıklarının seçildiği görülmektedir. Bu cevaplarının tamamı hukuk kurallarının eksikliği halinde ortaya çıkabilecek olası ihtimallerdir ama en çok; adalet ve hakkaniyetin olmayacağı, herkesin kendi hakkını almaya çalışacağı ve toplumsal kargaşa çıkacağı dolayısıyla toplumda huzur olmayacağıdır. Verilen cevaplar aslında birbiri ile ilişkilidir ve her birinin en az %50 oranında işaretlenmiş olması istenen durumdur. Detaylı analiz yapıldığında; toplumsal kargaşa çıkar şıkkını seçmeyen 172 kişinin %80’inin; adalet ve hakkaniyet olmaz şıkkını seçmeyen 236 kişinin %75’inin daha önce bir hukuk dersi almadığı tespit edilmiştir. Temel hukuk bilgisinin yeterli düzeyde olması halinde bu oranların olumlu anlamda yükseleceği düşünülmektedir.

Anket yapılan öğrencilerin hukuk bilgisini değerlendirmek için bir sonraki soruda “ülkemizdeki en üst düzey hukuk kaynağı nedir?” diye sorulmuş, çoktan seçmeli yedi şıktan sadece birini seçmeleri istenmiştir. Alınan cevaplar Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. “Ülkemizdeki en üst düzey hukuk kaynağı nedir?” sorusuna verilen cevaplar.

Cevaplar	%	Öğrenci
Anayasa	74,6	332
Türk Ceza Kanunu	6,1	27
Türk Medeni Kanunu	5,6	25
Yönetmelikler	3,6	16
KHK	3,6	16
Diğer	3,4	15
TBMM içtüzüğü	2,5	11
Uluslararası sözleşmeler	0,7	3
Toplam	100	445

Bir ülkenin en üst düzey hukuk kaynağı o ülkenin anayasasıdır. Ülkemizde de en üst düzey hukuk kaynağı 1982 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’dır. Ankete katılan Bartın Üniversitesi öğrencilerinin %75’inin bu soruya doğru cevap vermeleri olumlu bir tespittir. Ayrıca fakülteler arasında doğru cevabı veren öğrenciler oranlandığında en çok Edebiyat Fakültesi (%84), Orman Fakültesi (82) ve İİBF (%82)’nin doğru cevabı verdiği görülmektedir. Zira anayasa ve diğer hukuk kaynaklarının hiyerarşisi daha önce devlet memurluğu ve kurum sınavları gibi birçok sınavda sorulmuştur. Bu hiyerarşiyi bilmek mesleki ve özel hayatta karşılaşılabilecek bir hukuki olayda haklarını bilmek konusunda önem arz etmektedir. Anayasa haricinde diğer seçenekleri işaretleyen öğrencilerin hukuk dersi alıp almamış olmalarına göre vermiş oldukları cevaplar karşılaştırıldığında, hukuk dersi alan öğrencilerin %80’inin, herhangi bir hukuk dersi almayan öğrencilerin ise %72’sinin bu soruya doğru cevap verdiği tespit edilmiştir. Böylesine önemli bir soruya öğrencilerin doğru cevap vermiş olması istenen bir durum olup bu konuda bilincin artırılması da önemlidir.

Bu sorunun devamında öğrencilere “ülkemizde hukukun asıl kaynakları (Anayasa, kanun) kim tarafından oluşturulur?” diye sorulmuş, alınan cevaplar yüzde analizi ile Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. “Ülkemizde hukukun asıl kaynakları kim tarafından oluşturulur?” sorusuna verilen cevaplar.

Cevaplar	%	Öğrenci
TBMM	51,7	230
Cumhurbaşkanı	16,9	75
Anayasa Mahkemesi Üyeleri	16,9	75
Bilmiyorum	9,7	43
Bakanlıklar	3,8	17
Başbakanlık	1,1	5
Toplam	100	445

Bu sorunun doğru cevabı Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)'dir. Ankete katılan öğrencilerin %52'si doğru cevabı vermiş ancak oranın bir önceki soruya göre düştüğü görülmektedir. Bu soruda fakülteler arasında doğru cevabı veren öğrenciler oranlandığında en yüksek Orman Fakültesi (%71) ve İİBF (%59) öğrencilerinin doğru cevabı verdiği görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin hukuk dersi alıp almadıklarına göre analiz edildiğinde, hukuk dersi alan öğrencilerden %65 oranında doğru cevap verildiği, hukuk dersi almayan öğrencilerin ise %46 oranında doğru cevap verdiği görülmektedir. Temel hukuk bilgisinin artması bu oranın artmasına yardımcı olacaktır.

Üniversiteye giriş sınavı da dahil olmak üzere devlet memurluğu ve diğer kamu kurumlarınınca yapılan sınavlarda birkaç kez sorulan "aşağıdakilerden hangisi bir yüksek mahkeme değildir?" sorusu öğrencilere sekizinci soru olarak yöneltilmiş, alınan cevaplar Tablo 6'de verilmiştir.

Tablo 6. "Hangisi bir yüksek mahkeme değildir?" sorusuna verilen cevaplar.

Cevaplar	%	Öğrenci
Sayıştay	42,2	188
Bilmiyorum	39,1	174
Danıştay	9,9	44
Anayasa Mahkemesi	6,3	28
Yargıtay	2,5	11
Toplam	100	445

Bu sorunun doğru cevabı Sayıştay'dır. Fakülteler arasında bu soruya doğru cevabı veren öğrenciler değerlendirildiğinde en çok İİBF (%60) ve Fen Fakültesi (%43) öğrencilerinin olduğu görülmektedir. Sayıştay, genel ve katma bütçeli dairelerin bütün gelir ve giderleri ile mallarını TBMM adına denetleyen ve sorumluların hesap ve işlemlerini kesin yargıya bağlayan kurum olarak tanımlanmıştır (TDK, 2018). Sayıştay'ın yüksek mahkeme sayılmamasının nedeni; Sayıştay'ın, Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sının 146 vd. maddelerinde yüksek mahkemelerin arasında sayılmaması ve 160'ıncı maddede farklı bir başlık altına alınmasıdır. Ancak 2011 tarihli bir Anayasa Mahkemesi Kararında "T.C. Sayıştay'ının Kıta Avrupa'sı hukuk sisteminin yargı tipi Sayıştayları arasında yer aldığı" belirtilmiştir (AYM, 2011). Bu soruya öğrencilerin %42'sinin doğru cevap verdiği, %39'unun bilmiyorum cevabını verdiği görülmektedir. Hâlihazırda bu sorunun cevabı hukuk sisteminde tartışılmalı iken doğru cevap sayısının az olması olası bir durum olarak tespit edilmiştir. Herhangi bir hukuk dersi almayan öğrencilerin %42'si bu soruya bilmiyorum cevabını vermiş iken hukuk dersi alanların %29'u bilmiyorum cevabını vermiştir. Temel hukuk bilgisinin ölçülmesi için sorulan bu sorunun amacı diğer yüksek mahkemelerin arasından Sayıştay'ı seçebilmeleridir. Ancak anket sonuçları bu konuda öğrencilerin bilgilerinin ortalama düzeyde olduğunu göstermektedir.

Öğrencilere bir sonraki soruda "Türkiye bir hukuk devletidir. Peki, hukuk devleti ne demektir?" diye sorulduğunda alınan cevaplar Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. "Hukuk devleti ne demektir?" sorusuna verilen cevaplar.

Cevaplar	%	Öğrenci
Kanunların olması	43,6	194
Devletin kendi koyduğu kanunlara uyma zorunluluğu	27,6	123
Devlet tarafından suçlara yaptırım uygulanması	10,6	47
Vatandaşların haklarını AİHM'nde arayabilmesi	10,1	45
Bilgim yok	5,6	25
Kişilerin kendi hakkını kendi alması	2,5	11
Toplam	100	445

Anayasa'nın 2'nci maddesinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin bir hukuk devleti olduğu hüküm altına alınmıştır. Hukuk devleti ise hukuk kaynaklarında kısaca "devlet tarafından konulmuş kurallara uyan devlet" olarak tanımlanmıştır (Gözler, 2000). Ancak ankete cevap verenlerin sadece %28'inin doğru cevabı vermiş olması bu konudaki bilgi eksikliğini ortaya koymuştur. Fakülteler arasında doğru cevabı verenler değerlendirildiğinde en yüksek oranda Orman Fakültesi (%35) ve İslami İlimler Fakültesi (%35) öğrencilerinin doğru cevabı verdiği tespit edilmiştir. Bu sorunun şıklarında yazılan ifadeler sorunun cevabı olmasa da ifade olarak doğru oldukları için anket yapan öğrencilerin yanlış cevabı verdikleri düşünülmektedir. Örneğin öğrencilerin en yüksek oranda seçtikleri (yaklaşık %44) cevap olan "kanunların olması" şıkkı aslında yanlış bir ifade değildir. Hukuk devletinde kanunlar olur ancak ince bir ayırımı olan hukuk devleti ayırımı burada öğrenciler için zor bir soru olduğu tespit edilmiştir.

Daha sonraki sorularda öğrencilere “başınıza gelen bir olayın hukuki bir sorun içerip içermediğini anlayabiliyor musunuz?” ve “başınıza bir haksızlık geldiğini düşündüğünüzde hangi hukuki yollara başvuracağınızı biliyor musunuz?” diye sorulduğunda alınan cevaplar Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Hukuku bir olay ve hak arama yolları konusunda bilgi ölçümü.

Cevaplar	Hukuku bir sorun olup olmadığını anlayabiliyor musunuz?		Hangi hukuki yollara başvuracağınızı biliyor musunuz?	
	%	Öğrenci	%	Öğrenci
Evet hepsini biliyorum	11,2	50	9,7	43
Evet biliyorum	46,7	208	43,6	194
Kısmen	35,1	156	38	169
Hayır çok azını biliyorum	4,5	20	6,1	27
Hayır hiç bilmiyorum	2,5	11	2,7	12
Toplam	100	445	100	445

Öğrencilerin bu iki soruya vermiş oldukları cevaplarda yüksek oranlarda bildiklerini söylemişlerdir. Çok azını ve hiç bilmeyenlerin oranı her iki soruda da %10’un altındadır. Bu durum öğrencilerin hukuk dersi alıp almamasına bağlı olmadığı ve bu konularda kendilerine güvenlerinin oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Bu soruların dışında öğrencilere “hukuksal ve cezai sorumluluklarınızı bilmek toplum içinde kendinizi daha güvende hissetmenizi sağlar mı?” diye sorulduğunda yine öğrencilerin yüksek bir oranda (%74) “evet” dediğine karşın sadece %5’inin “hayır” dediği görülmüştür. %21’inin ise “olabilir” cevabını seçerek kararsız kaldığı tespit edilmiştir. Bu yüksek oranlar öğrenciler arasında hukuk bilgisinin öneminin fark edilmesi açısından önemlidir.

Bir sonraki soruda öğrencilere “içinde yaşadığınız toplumda sizi suç işlememeye yönelten şey nedir?” diye sorularak öğrencilerin hukuk kurallarına ve toplum düzeni içinde suç sayılan eylemlerden uzak durmalarına neden olan gerekçeler incelenmek istenmiştir. Sorunun cevaplarına çoktan seçmeli yedi cevap ve bir ucu açık “diğer” şıklı eklenmiş, öğrencilere birden fazla şık işaretleyebilme izni verilmiştir. Alınan cevaplarda her şık kendi içinde işaretlenme ve işaretlenmeme yüzde oranı ile hesaplandığında aşağıdaki Tablo 9 oluşturulmuştur.

Tablo 9. “İçinde yaşadığınız toplumda sizi suç işlememeye yönelten şey nedir?” sorusuna verilen cevaplar.

Cevaplar	%	Öğrenci
Kendi ahlak kurallarına aykırı	47	211
Vicdanım izin vermez	38	170
Ailemden aldığım terbiye ve davranış kurallarına aykırı	34	153
Din kurallarından ve cehennem azabından korkuyorum	28	123
Kanunlar ve cezalardan korkuyorum	25	113
İleride sicilime yansıyor iş hayatımı etkilemesinden korkuyorum	17	75
Toplumdan dışlanmaktan korkuyorum	5	24
Diğer	2	10

Alınan cevap oranlarına göre öğrencilerin suç işlememek için en önemli sebeplerinin “kendi ahlak kurallarına aykırı” olmasından kaynaklandığı tespit edilmiştir. Ardından “vicdanım izin vermez”, “ailemden aldığım terbiye ve davranış kurallarına aykırı”, “Cehennem azabından korku” ve nihayetinde beşinci sırada yer alıp %25 oranı ile tercih edilen “kanunlar ve cezalardan korkuyorum” şıklı seçilmiştir. Bu soruya verilen cevapların birbirine bu kadar yakın olması sosyal düzen kurallarının ne denli içiçe olduğu ve bir toplumun huzur ve adalet içinde yaşayabilmesi için tüm sosyal düzen kurallarına ihtiyaç duyulduğunun göstergesidir. Kimi insanlar din kurallarına uyduğu, kimi insanlar hukuk kurallarından çekindiği, kimileri ahlak kuralları kimileri de örf ve adet kurallarına uyduğu için suç işlemekten sakınırlar. Bir toplum için gerekli olan da budur, hiçbiri birbirinin yerine koyulamayan sosyal düzen kurallarının tamamı toplum düzeni için vardır.

Öğrencilere bir sonraki soru olarak “Bartın Üniversitesi öğrencisi olduğunuzda hak, yetki, görev ve sorumluluklarınızı nereden öğrendiniz?” diye sorduğumuzda yedi şıklı çoktan seçmeli cevaplardan yalnızca birini işaretlemeleri istenmiştir. Alınan cevaplar Tablo 10’da değerlendirilmiştir.

Tablo 10. “Hak, yetki, görev ve sorumluluklarınızı nereden öğrendiniz?” sorusuna verilen cevaplar.

Cevaplar	%	Öğrenci
BÜ Lisans öğrenci yönetmeliklerinden	21,3	95
Danışman hocamdan	21,1	94
Diğer	21,1	94
Bakmadım bilmiyorum	20,7	92
Diğer üst sınıf öğrencilerinden	10,3	46
Öğrenci işlerinden	5,4	24
Toplam	100	445

Alınan cevaplara göre öğrencilerin hemen hemen her cevaptan benzer oranda faydalanmış olduğu görülmüştür. Çok az bir oran farkı ile olması gereken cevap birinci sırada seçilmiştir. Üniversite öğrencilerine danışmanları her zaman destek ve yardımcı olur ancak asıl sorumluluk kendilerine aittir. Bilgi edinmek için danışmanlarına gidip soru sorabilirler, görev, hak ve yetkileri hakkında konuşabilirler ama öğrenciler için hazırlanan yönetmeliği bilmeleri önemlidir. Bu soruda cevap oranının düşük olması istenen iki şık vardır ki “diğer üst sınıf öğrencilerinden” ve “bakmadım bilmiyorum” şıklarıdır. Toplam oranları %31 olan bu iki cevabı veren 138 öğrencinin 101’inin daha önce bir hukuk dersi almadığı bu nedenle konuya gereken önemi veremedikleri düşünülmektedir. Ayrıca fakülteler arasında doğru cevabı verenlerin en çok Orman Fakültesi (%35) ve İİBF (%29) öğrencileri olduğu tespit edilmiştir.

Hukuk bilgisinin dışında, öğrencilere son olarak hukukun temeli olan adalet ve adaletli olmakla ilgili bir soru yöneltilmiştir. Üniversiteden mezun olduklarında iş bulma gayreti içine girecek öğrencilere “adaletsiz olmaksızın işsiz olmayı tercih ederim” görüşüne ne kadar katıldıkları sorulmuştur. Alınan cevaplar Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11. “Adaletsiz olmaksızın işsiz olmayı tercih ederim” görüşüne katılma oranları.

Cevaplar	%	Öğrenci
Tamamıyla katılıyorum	39,8	177
Katılıyorum	33,9	151
Kısmen	18,2	81
Katılmıyorum	4,5	20
Kesinlikle katılmıyorum	3,6	16
Toplam	100	445

Alınan cevaplara bakıldığında sadece yaklaşık %8 oranında öğrencilerin katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum şikkını seçtiği görülmektedir. Yüksek bir oranda (yaklaşık %74) 328 öğrencinin katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum şikkını seçtiği soruda %18 öğrencinin ise kısmen katıldığı tespit edilmiştir. Bu sorunun cevapları detaylı incelendiğinde “katılmıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum” cevaplarını verenlerin yaş oranlarının daha düşük olduğu, yaş oranları yükseldikçe bu şıkların hiç işaretlenmediği (18 yaş %50; 23 yaş 13; 26 yaş üstü %0 katılmıyor) ve soruya katılmıyorum cevabı veren erkek öğrencilerin (%61) kadın öğrencilere (%39) oranla daha fazla işaretlediği görülmektedir. Genç erkek öğrencilerin gelecekte aile sorumluluğu endişesi ile bu tür cevaplar verebildiği ancak yaş aldıkça fikirlerinin değişebileceği (diğer cevap verenler ile kıyaslandığında) düşünülmektedir.

4. Sonuç ve Öneriler

Bartın Üniversitesi öğrencileri arasında temel hukuk bilgi düzeyinin tespit edilmesini amaçlayan bu çalışmada toplam 445 öğrenci ile anket yapılmış sonuçlar bulgular kısmında detaylı olarak değerlendirilmiştir. Yapılan analize göre İİBF (%75) ile Orman Fakültesi (%76) öğrencilerinin bir hukuk dersi veya benzer bir ders aldığı buna bağlı olarak temel hukuk bilgisinin ölçüldüğü anket sorularına daha doğru cevaplar verdikleri tespit edilmiştir. Bu bölümlerin mesleki açıdan hukuk bilgisine daha fazla ihtiyacı olacağı açıktır. Ancak bu çalışmada ölçülmek istenen temel hukuk bilgisidir. Diğer bir ifade ile bu bilgilerin mesleki gereklilikten ziyade üniversite mezunu bir Türkiye Cumhuriyeti vatandaşının, iş ve özel yaşantısında sorumluluklarını bilmesi ve genel kültür düzeyinin artırılması açısından önemli görülmüştür. Bu nedenle alınan cevapların bazıları hukuk dersi alıp almamaları konusunda ayrılmadan değerlendirilmiştir.

Öğrencilerin hukukun gerekliliği, hukukun kaynakları ve bu kaynakları kimlerin oluşturduğu konularında bilgisinin iyi düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Ancak yüksek mahkemelerin neler olduğu, hukuk devletinin anlamı gibi daha fazla bilgi gerektiren hukuk sorularına verilen doğru cevapların azaldığı görülmüştür.

Temel hukuk bilgisinin ölçen soruların haricinde öğrencilerin kendi hukuk bilgilerine güvendikleri ancak buna karşılık kendileri için gerekli olan hukuk bilgilerini edinme yollarının eksik olduğu görülmüştür (Tablo 10). Buna karşılık öğrenciler, hukuk bilgisinin yeterli düzeyde olmasının kendilerini toplum içinde daha güvende hissetmelerini sağlayacaklarını da belirtmişlerdir.

Ayrıca birçok soruya verilen cevapta Bartın Üniversitesinin fakülteleri arasında farklılıklar tespit edilmiştir. Doğru cevabı veren en yüksek oran genellikle hukuk dersi alan ve hukuk bilimine ilgisi olan fakültelerden diğer bir ifade ile İİBF ve Orman Fakültesi öğrencileri arasında verilmiştir. BESYO ve Fen Fakültesi gibi müfredatında hukuk bilgisi az olan fakültelerde doğru cevabı verme oranları düşük tespit edilmiştir.

Temel amacı hakkaniyet ve adalet olan hukuk bilimine duyulan ihtiyacın geçmişi çok uzundur. Zaman ve ülkeye göre değişse bile temel amaç değişmemiştir. Bu nedenle öğrencilerin “adaletsiz olmaktansa işsiz olmayı tercih ederim” önerisine yüksek oranda katılması, geleceğin mimarı gençlerin adaletli bir yaşam tercih edeceklerinin göstergesi olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmanın somut önerisi lisans düzeyindeki öğrencilerin en azından temel hukuk bilgisi seviyelerini artırmak için bu konu ile ilgili ders alması veya benzer olan dersler içinde öğrencilere bilgi verilmesidir. Bu sayede bireylerin toplum içinde kendilerini daha güvenli ve adaletli hissedeceği düşünülmektedir.

Açıklama

Bu çalışma, Bartın Üniversitesi, Orman Fakültesi Orman mühendisliği Bölümü 2017-2018 Bahar yarıyılında Dr. Öğr. Üyesi Gökçe GENÇAY danışmanlığında 4.sınıf öğrencisi Medet ŞEN tarafından hazırlanmış bitirme ödevinin özetidir.

Kaynaklar

- **Anayurt Ö (2001)**. Hukuka Giriş ve Hukukun Temel Kavramları, Seçkin Yayınevi.
- **Birben Ü, Gençay G (2008)**. Ormanlık Hukukunun Türkiye Ormanlığı ve Orman Mühendisliği Eğitimindeki Önemi, 3.Ulusal Ormanlık Kongresi, 20-22 Mart 2008, syf 145-154, Ankara.
- **AYM (2011)**. Anayasa Mahkemesi Kararı, Esas sayısı: 2011/21, Karar sayısı: 2013/36, Karar günü: 28.2.2013.
- **Daşdemir İ (2016)**. Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Nobel Yayınevi.
- **Gözler K (2008)**. Hukukun Temel Kavramları. Ekin basım yayın dağıtım.
- **Gözler K (2000)**. Türk Anayasa Hukuku.
- **Sargın İ (2009)**. Toplumsal Düzen Açısından Hukuk ve Devlet. Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 9 (2), 157-178.
- **URL 1** <https://w3.bartın.edu.tr/genel-bilgiler/hakkimizda.html>
- **URL 2** https://cdn.bartın.edu.tr/www/2017_Yili_Idare_Faaliyet_Raporu.pdf
- **Durkaya B, Durkaya A (2018)**. Küresel Isınma Farkındalığı “Bartın Üniversitesi Öğrencileri Örneği”. Journal of Bartın Faculty of Forestry, 20 (1), 128-144.
- **Alıcı AH, Van N (2016)**. Ortaokullarda Okutulan “Hukuk Ve Adalet” Dersinin Öğrenciler Üzerinde Hukuka Yönelik Duyuşsal Eğilimler Algısına Etkisi. The Journal Of Europe-Middle East Social Science Studies, 2(1).
- **Kaya E (2016)**. Hukuk Zihniyeti. Adalet Yayınevi, 1. Baskı, 570 Syf.
- **TDK (2018)**. Türk Dil Kurumu, Büyük sözlük. www.tdk.gov.tr